

HEIDL GYÖRGY

Érintés: szó és kép a korai keresztény misztikában

Szerző: Heidl György
ISBN 978 963 662 096 7
Kiadó: Budapest, Kairosz Kiadó, 2011 (240 oldal)
Sorozat: Catena. Monográfiák 14

Heidl György, a korai kereszténység történetének és irodalmának nemzetközileg is ismert és elismert kutatója, a Magyar Patrisztikai Társaság alapító és jelenleg elnökségi tagja, publikációival, előadásaival és tudományszervezői tevékenységével immár húsz éve folyamatosan jelen van a magyar patrisztikai és filozófiai tudományosságban, 1999-től pedig a nemzetközi fórumokon is. Az Órigenész és Szent Ágoston műveinek fordításával és tanulmányozásával induló kutatói pálya kezdetén a pécsi kutató kiemelt fontosságú területe volt az alexandriai tudós, Órigenész fiatal Ágostonra gyakorolt hatásának a vizsgálata: magyar és idegen nyelvű munkái azt a kérdést vetették fel, hogy ismerhette-e, olvashatta-e Ágoston a nagyhatású, de a IV. századra már több ok miatt is elhallgatott alexandriai tudós műveit, másképpen megfogalmazva: milyen hatást gyakorolhatott az egyetemes kereszténység első nagy képviselőjének a munkássága és gondolkodása a nyugati kereszténység legnagyobb hatású alakjára, vagyis Ágoston milyen keresztény teológiai és írásmagyarázati hagyományhoz csatlakozhatott.

Az említett szerzőkön kívül a Minucius Felix, Szent Jeromos, Poetiviói Victorinus, Maximus és mások munkái-

val is foglalkozó Heidl György figyelemre mára már elsősorban a nyugati kereszténység másik meghatározó, Magyarországon kevésbé nagyhatású szerzőjének, Szent Ambrusnak a művei felé fordult, és kutatásai a Szent Ágoston megtérésében is nagy szerepet játszó Ambrus munkásságára, mindenekelőtt misztikájára és „művészet-elméleti”, írásmagyarázó nézeteire, a Szentírás és művészet, teológia/hit és esztétika, a Szentlélek kegyelme és a művészet szabályai kapcsolatának kérdéseire irányulnak, és a magyarországi patrisztikus kutatások legrangosabb sorozatában, a *Catenában* megjelent *Érintés: szó és kép a korai keresztény misztikában* című monográfiájában a milánói püspök Magyarországon eddig szinte teljesen figyelmen kívül hagyott munkásságával kapcsolatos kutatásai összegeződnek.

A monográfia nem csupán a keresztény hitbe, az Isten megérintésének misztériumába való beavatásról szól, hanem maga is egyfajta, a keresztények hitébe való beavatást/beavatódást tesz lehetővé olvasója számára azzal, hogy a hit (*pisztisz*) fogalmától az Isten megérintésének, az emberi és isteni természet valóságos, keveredés és feloldódás nélküli egyesülésének témájáig vezet el. A könyv fogalomtisztázó első feje-

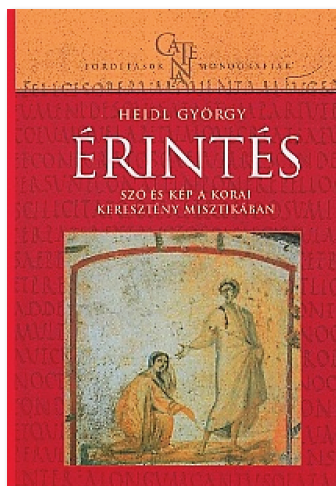
zete – melynek kulcsszövege az Izsák feláldozásának ószövetségi története – a hit különböző aspektusainak és a keresztény hit történetiségének, jelentésének megvilágításával megalapozza a könyv gondolatmenetét, amelynek középpontjában az „érintés” metaforikus és valóságos gondolata áll: az istenség/az Isten (szellemi, érzelmi, érzelmi) megérintése. Heidl témakifejtésének és érvelésének horizontján mindvégig ott van Plátón filozófiája és a platonizmus, újplatonizmus (Plótinosz), ami nélkül nem is lehetne tárgyalni a patrisztikus témákat, az ő estében az összehasonlítás viszont folyamatos, ami lehetővé teszi, hogy világosan lássuk egyfelől a keresztény hit (filozófia) és vallás helyét az emberiség eszmetörténetében, másfelől újszerűségét a korábbi (szellemi) hagyományhoz képest és hozzájárulásait a későbbi gondolkodáshoz.

Ezt a folyamatos egybevetést és „ütköztetést” a hit tekintetében Heidl György két kulcsszöveg elemzésével és összehasonlításával teszi meg (ami módszertani szempontból is dicsérendő, hiszen így nem vész el a források, utalások tengerében): Plátón *Lakoma* című dialógusának Diotima beszédét tartalmazó részletét (210a–212a) és Lukács evangéliumának a vérfolyásos asszonyról szóló történetét (Lk 8,43–46) elemzi, az előbbiben rámutatva a Plátón-részlet (Plótinosz felőli) értelmezésében általánossá vált kontemplatív, „misztikus” interpretáció félreértéseire, az utóbbiban pedig vizsgálva azt a lát-

szólagos ellentmondást, amely az evangéliumi történet értelmezései és a hit mint érintés meghatározása között van. Heidl értelmezésében a keresztény hitben és vallásban az érintés nem pusztán metaforikus, hanem az eukharisztia liturgikus megalapításával a valóságos test, a Szentírás értelmezésével (megértésével) pedig a Logosz (Krisztus) megérintésévé válik. Az érintés lesz a kulcsfogalma a Szent Ambrus és Szent Ágoston misztikáját vizsgáló fejezeteknek is.

A látszólag sokféle irányból induló témák (hit, eukharisztia, misztika, érintés, [allegorikus] exegézis, esztétikai gyönyörködtetés) összekapcsolódásai és összefüggései szinte

észrevétlenül világosodnak meg az olvasó számára és kapják meg példájukat a könyv nagyobb elemzéseiben: Szent Ambrus *De Isaac et anima* (Izsákról és a lélekről) című beszédének összetett értelmezésében és Szent Ágoston *Retractationes* (Felülvizsgálatok) című műve tudományok könyveire vonatkozó megállapításainak vizsgálatában, melyeket az Isten ismeretére való eljutás lehetőségeinek a keresése köt össze – a hit, a tudás, az életforma/életszentség egyedüli célja eljutni az Isten ismeretére (164. o.). Heidl György hangsúlyos és fontos megállapítása, hogy „Ambrus misztikája szentségi természetű, mert az ő felfogásában a misztika azonos a *mysterion*nal, a szentséggel, valamint a szentségi-liturgikus beavatással” (118. o.); a fiatal Ágostonnak a „Tudományok könyvei” megírására vonatkozó

szándékában pedig a misztologikus és misztagogikus jellegű szövegek létrehozásának a tervét látja (160. o.).

A monográfia utolsó fejezetében (*Szó, kép, szentség*, 171–210. o.) a korai egyház művészetének és misztagogikus gyakorlatának összefüggéseit vizsgálva a figyelem újból az egyház liturgikus és szakramentális életére helyeződik (171. o.), ismét aláhúzza azt a Szent Ambrus műveinek elemzése közben már hangsúlyozott gondolatot, hogy Isten ismeretére és misztikus megérintésére csak az egyház szentségi életében és annak középpontjában, az eukharishtiában van lehetőség, ami azt jelenti, hogy a keresztények számára ezen kívül nincs misztikus élmény, vagyis a keresztény

misztika eredendően szentségi természetű, és a lélek és az Ige találkozása és egyesülése szentségi módon, az Eukharishtiában történik (134. o.). Az ambrusi gondolat – ahogy Heidl György a középkori recepció felvillantásával rámutat – a középkortól kezdődően elfelejtődött, és a monográfia egyik legfőbb értékének éppen azt mondhatjuk – túl azon, hogy a Magyarországon eddig csekély figyelemmel kísért Szent Ambrus munkásságába is betekinhetünk –, hogy a keresztény misztikával foglalkozó kis számú magyar nyelvű szakirodalmat ezzel az alapvető szemponttal gazdagítja.

D. Tóth Judit